

СЛ ОВ НИК

Абзац (від німецького *absatz* — уступ) — частина тексту, найменша його рубрикаційно-композиційна одиниця, яка акцентується за допомогою традиційного відступу на початку рядка тексту, збільшеною першою літерою або іншими типографськими засобами.

Акцентування (від латинського *accentus* — наголос) — виділення за допомогою шрифтових і нешрифтових засобів з метою визначення пріоритету певного змісту в тексті.

Апрош (від французького *approche*) — відстань між літерами (знаками), словами у відбитку.

Блочний набір — прийом і принцип, згідно з яким колонка або цілком окрема група рядків має цілковито прямокутний абрис (контур, окреслення).

Верстка — процес і результат формування полоси, книжкової сторінки, аркуша з елементів текстів, ілюстрацій, плашок, прикрас, заголовків у відповідності з розміткою або макетом.

Виворотка — відбиток, у якому фарба припадає на тло, а не фігуру, наявність білого (світлої о) шрифту на чорному (темному) тлі.

Виділення — локальна видозміна типографічної форми відносно норми, за якою побудовано весь текст, завдяки чому текст стає більш виразним. переконливим, цікавим.

Виключна — доведення рядка до заданого формату, вирівнювання набору за лівою або правою вертикальною межею полоси.

Відбивка — пропуск між елементами щільної верстки, який засвідчує межу між відрізкамі тексту або різними графічними елементами.

Гарнітура (від французько-

го *garniture*) — повний комплект шрифтів різних кеглів (розмірів), накреслень, але однакових за рисунком, стилем і оформленням.

Дигітальний набір — цифровий набір, у якому дробиться сама літера за комп'ютерною двоїчною системою, наче комбінація заповнених або порожніх вічок дуже дрібно сплетеної сітки, що може використовуватись при збільшенні як навмисний декоративний прийом.

Домінанта (від латинського *dominantis* — пануючий) — ідея, основна ознака або головна складова, яка має переваги над іншими елементами у даному випадку композиції.

Заставка — ілюстрації різного жанру або віньєтка, бордюр, які розміщені у верхній частині початкової полоси як знак початку цілого розділу книги.

Ієрархія (від грецького *hieros* — священний і *arche* — влада) — розташування частин тексту, заголовків та підзаголовків як елементів композиції від головного до другорядного, від важливого до несуттєвого.

Інкунабули (від латинського *incunabula* — колиска) — друковані видання у Західній Європі, які були видрукувані наборними літерами на початку книгодруку (середина XV століття) до 1 січня 1501 року.

Інтерліньяж (від французького *inter* — між та *ligne* — лінія) — відстань між лініями шрифту суміжних рядків тексту, ступінь близькості двох сусідніх рядків у суцільному тексті. Вимірюється у пунктах (0,376 мм). Зсідається кеглем шрифту і може варіюватися за композиційними, естетичними міркуваннями.

Каліграфія (від грецького *kalligraphia* — гарно пишу) — мистецтво рукописного витонченого

шрифту з вишуканими переходами від тонких до жирних штрихів, які досягаються завдяки написанню очеретяними чи пташиними перами, або м'яким круглим пензлем.

Кегль, кегель (від німецького — kegel) — розмір шрифту, який складається з висоти самої літери (вічка) та вільних просторів над і під вічком. Вимірюється у пунктах (1 пункт дорівнює 0,376 мм).

Кернінг (від англійського) — оптичне вирівнювання міжлітерних просвітів між парами літер шляхом їх вибіркового змінення. Може виконуватися вручну або за спеціальною програмою. Дуже важливо застосовувати кернінг у заголовках зі збільшеним кеглем.

Кінцева полоса — полоса, що передуює новому розділу книги. Кінцева полоса, як правило, заповнюється не повністю, може прикрашатися зображувальним елементом (кінцівкою).

Ключове слово — у рекламних текстах слово (фраза), навколо якого розгортається дія, розбудовується композиція; домінанта рекламного сюжету.

Колонка (від французького — colonne — колонка) — текстовий блок, який організовує простір сторінки. На сторінці колонки групуються у полоси. Крім початкової і кінцевої колонки мають певну кількість рядків у заданому форматі рядка. Характерна для газетно-журнальної верстки.

Колонтитул (від французького colonne — колонка і латинського — titulus — напис, заголовок) — заголовки, індекс, прізвище автора та ін., що повторюється на кожній сторінці розділу або всієї книги. Допомогає орієнтації читача, покращує композицію сторінки, розвороту.

Ксилографія (8) (від грецького xyion — зрубане дерево та dgarbly — пишу, креслю) — гравюра на дереві. Перший засіб вдрукування зображень у рукописну книгу та виконання ілюстрацій у перших друкованих виданнях.

Курсив (13, 27) (від латинського сиг-втів — біжучий, сигепта. — скоропис) — одне з накреслень типографського шрифту з нахилом основних штрихів літер вправо на 15°, яке ґрунтується на характерних ознаках письма від руки.

Лінотип (9) — набірний рядковидливна машина, яка виробляє набір у вигляді монолітних металевих рядків з

рельєфною друкуючою поверхнею.

Лінія шрифту (38, 54) — лінія, на яку зорозово спираються основи кожної літери за виключенням виносних елементів.

Макет (11, 54) (від французького тадиеіе — модель, ескіз) — модель майбутнього видання, що дає можливість обговорювати й оцінювати вади та недоліки композиційної побудови всього видання. Макети видань бувають: схематичний, ескізний посторінковий, точний посторінковий, репродуцирований.

Манускрипт (7) (від латинського тапш — рука та зсібо — пишу) — античні та середньовічні, головним чином, західно-європейські рукописні книги на папірусі, пергаменті, пізніше — на папері.

Метранпаж (13) (від французького ~ теЦейг еп раде — той, що вкладає в сторінку) — за часи ручного набору старший набирач, якому доручено верстати повністю полоси на сторінках майбутнього видання.

Модульна сітка (17,54) - засіб,

який допомагає побудувати композицію всіх елементів складного видання від першої до останньої сторінки. Простір аркуша розбитий на рівні ділянки і кожен елемент верстки (текст, заголовки, ілюстрації) намагається зайняти їх ціле число. Вона визначає дизайн макета майбутнього видання.

Мультиплікація (47) (від латинського тіШіріСаіо — множення) — багаторазовий повтор знака, літери, слова, фрази, декоративного елемента у рекламних композиціях.

Набір (9) — технічний прийом монтажу готових форм, з яких формуються слова, рядки, абзаци, полоси. Принцип однаковий щодо ручного металевих набору, набору чи дигітального набору і складається з вибору гарнітури, кегля, пробілів, формату рядка, інтерліньяжу, засобів виділень, рубрикацій.

Надмірне «повітря» (48, 54, 55) — засіб побудови шрифтової композиції, коли незадрукована поверхня явно домінує над задрукованою. На протизагу цього методу нестача «повітря» притаманна композиціям, у яких біле тло паперу ледве пробивається між друкованими літерами, знаками.

Накреслення шрифту (13, 15, 31) — особливості набірної шрифту однієї гарнітури. До них належать: насиченість (світлий, напівжирний, жирний), щільність (вузький, нормальний, широкий), нахил, курсивне накреслення.

Підрядковий набір (50) — набір

двох — трьох різних текстів з чергуванням їх рядків між собою. Характерний для паралельного перекладу тексту, приміток, тлумачень і передбачає застосування шрифту меншого кегля, іншого накреслення

чи кольору. Прийом застосовується також у рекламних текстах.

Плашка (56) — найпростіша

рівномірно задрукована площа. Як правило, звичай, прямокутної форми, використовується частіше як тло під літеру, слово, фразу, абзац, полосу. Є елементом організації композиції, активним засобом виділення, акцентування.

Полоса (19) — ділянка сторінки, у межах якої розташовують тексти та ілюстрації в оточенні полів. Вимірюється у квадратах (48 пунктів = 18

мм). В рекламних композиціях може співпадати з розміром аркуша.

Постер (56) (від англійського рояіег — плакат, афіша) — термін, який у наш час відокремлює суто рекламний плакат від інших його різновидів (політичний плакат, кіноплакат).

Початкова полоса (/ , 25, 2/) — полоса, з якої починається видання або його окремий розділ. Як правило, має зверху над текстом вільне місце (спуск), на якому розташовується заголовок, або декоративний чи зображувальний елемент (заставка).

Похилий шрифт (13, 15) — вид накреслення шрифту під кутом близько 15° із збереженням всіх характерних ознак даної гарнітури, на відміну від курсиву, який імітує рукописний вигляд шрифту.

Прайс-лист (55) (від англійського

praise — похвалитися) — рекламна мала форма з переліком товарів, видів послуг, розцінками, іншими пропозиціями. Йому притаманна таблична побудова, використання плашок, лінійок, сіток.

Репортна композиція (від французького *rapporter* — повертається) — композиція з частинами (мотивами) малюнка (візерунка) на тканині, вишивки, шпалерах, що повторюються. В даному випадку створення набірними засобами декоративних площин завдяки повторам тих самих елементів.

Розворот — дві суміжні сторінки, найбільша ділянка у книзі, яка сприймається разом. Розворот складається з двох окремих полос, але для дизайну видання їх треба розглядати як єдину композиційну структуру.

Розрядка — збільшення міжлітерних пробілів у порівнянні з нормально заданими, інакше - розбивка. Традиційний спосіб виділення в суцільному тексті. Як прийом звернення уваги читача застосовується в рекламних текстах. Виникає вимушено при блочній верстці.

Рубрикації (від латинського *tubrica* — заголовок червоною фарбою) — система заголовків, розділів, глав, якими членують текст, визначають його внутрішню ієрархію і створюють зовнішній вигляд друкованого твору.

«Свій» шрифт — термін досить відносний до обраної схеми виділень та рубрикацій і означає використання у наборі тільки однієї гарнітури з її можливими накресленнями, що завжди сприяє естетичній цілісності шрифтової композиції. На противагу застосуванню іншої гарнітури («чужий» шрифт) передбачає дуже прискіпливу увагу дизайнера до Збереження гармонії.

Спуск — пезадруковаиа верхня частина сторінки, з якої починається видання або його розділ, глава. Ним позначається початок нового тексту. Може заповнюватися декоративними, сюжетними зображен-

нями.

Трансформація (від латинського — *transformatio* — перетворення) — у даному випадку зміни графічної форми набірною шрифту, надання йому ілюзії трьохмірності, занадто витягнутої, розширеної чи скривленої форми.

Трекінг — операція розрядки чи стиснення слів тексту за рахунок зміни відстаней між літерами. Характерний для блочного набору за комп'ютерними програмами.

Типограма — форма набору або верстки, яка сама ілюструє текст, що в ній міститься, як синтез слова і зображення. Найпростіший прийом складання типограми — набір у формі будь-якого предмета.

Фактура (від латинського — *factura* — обробка) — характер поверхні мистецького твору, її обробки. У типографії фактуру створює щільне розташування слів і рядків, набірних елементів, які з окремих знаків створюють неподільне тло, що виконує, як першочергову, декоративну функцію.

Формат видання — лінійні розміри (ширина і висота) аркуша задрукованого паперу, книжного блоку. У поліграфії визначається двома видами: а) розміром друкованого виробу в мм за рахунок множення його ширини на висоту; б) у долях аркуша стандартного паперу.